

A kínvallatás tilalmának megjelenése a mai kor büntetőjogában, Beccaria szellemében

KOVÁCS ISTVÁN¹

A Dei delitti e delle pene című könyv alapjaiban határozta meg a mai modern büntetőjog alapelveit. A könyv eredetét és szerzőségét legtöbbször Beccariának tulajdonítják, de annak szerzősége körül korábban és később is számos vita alakult ki. Tanulmányomban a forráskritika módszerével az „Öklök Társaságának” emlékiratait, az egyes tagok visszaemlékezését is elemzés tárgyává teszem, több magyar nyelvű fordítást is megvizsgálom, amely a szerzőség körül kialakult vitát más aspektusból is megismerteti. Mindemellett a tanulmányban a könyvben tárgyalt kínvallatás módszerét történeti és jogi szempontból is bemutatom, valamint kvantitatív eljárás segítségével megvizsgálom, hogy Magyarországon e bűncselekménnyel kapcsolatban milyen eljárások voltak folyamatban az elmúlt években, azoknak mik a tendenciái. Vajon ma Magyarországon a kínvallatás a hatóság egyik eszköze, vagy az emberi és alkotmányos jogok gyakorlása érvényesül, és a kötelemteljesítés is törvényben meghatározott feltételek szerint alakul.

Kulcsszavak: Beccaria, kényszervallatás, büntetőjog, bűncselekmény, alapvető emberi és alkotmányos jogok

The Emergence of the Prohibition of Torture in Contemporary Criminal Law in the Spirit of Beccaria

The book “Dei delitti e delle pene” fundamentally set out the principles of modern criminal law today. Most attribute the origin and authorship of the book to Beccaria, but there have been many debates about its authorship in his day and later. In my study, I use the method of source criticism to analyse the memoirs of the “Öklök Társasága” and the recollections of individual members, I also examine several Hungarian translations, which introduces the debate around authorship from other aspects. In addition, in the study I present the method of torture discussed in the book from a historical and legal point of view, and with the help of a quantitative procedure I examine what proceedings have been going on in Hungary in connection with this

1 Adjunktus, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, e-mail: kovacs.istvan@uni-nke.hu

crime in recent years and its tendencies. Is torture one of the means of authority in Hungary today, or is there no such restriction on the exercise of human and constitutional rights, and does the fulfilment of obligations also take place under the conditions specified by law?

Keywords: Beccaria, forced interrogation, criminal law, crime, fundamental human and constitutional rights

1. Bevezetés

Tanulmányomat a modern büntetőjog alapelveinek megfogalmazója, Cesare Marchese Beccaria ihlette. A publikációban görcső alá veszem, hogy a kínvallatás ellen felszólaló és annak eltörlését szorgalmazó beccariai alapeszme ma a magyar jogrendszerben, azon belül a büntető jogalkotásban és annak alkalmazásában miként is érvényesül. A tanulmányban kritikai forráselemzést, valamint a Belügyminisztérium égisze alatt működő Bűnügyi Statisztikai Rendszerből származtatott szekunder adatok elemzését hajtom végre.

Beccaria, egy gazdag nemesi család elsőszülött fiaként Észak-Olaszország legnagyobb városában, Milánóban született 1738. március 15-én. A nemesi vérvonal megkövetelte volna tőle, hogy a családi hírnév és tekintély öregbítésén munkálkodjon, azonban Beccaria naplójának személyes feljegyzései is gyakorta utaltak rá, hogy ő maga is irtózott a család mesterkéltségtől, fojtogató légkörétől, így nem váltotta be a szülői reményeket. Kapcsolata a családjával végleg megromlott, amikor 1760-ban feleségül vette – a rangon alulinak tartott – déli származású Teresa de Blascót. Tanulmányait Pármában kezdte, majd a Pavia városában található jogi egyetemen doktorátust szerzett. A feldolgozott forrás szerint Beccaria a jogtudományban semmi vonzót nem talált, így filozófiával kezdett foglalkozni; sokat forgatta Helvétius, d’Alembert-t, valamint Montesquieu-t is, akiknek művei, eszméi nagy hatással voltak rá.²

Ekkortájt ismerkedett meg Pietro Verrivel, aki a kor egyik leghíresebb közigazdásza volt. Többek között általa, a közvetítésével sikerült Beccariának a későbbi „*Accademia dei Pugni*” társaságba is bekerülnie. A társaság alapítását (1761-ben) Pietro és Alessandro Verri, valamint Luigi Lambertenghi nevéhez köthetjük.³ (Beccaria csak később lett a társaság tagja.) Tagjai a legkülönbözőbb tudományterületekről érkező, felvilágosult gondolkodók voltak, akik rendszeres vitákat folytattak a politikai, a vallási és a társadalmi életéről. Céljuk többek között Lombardia több évszázados szellemi elmaradottságának felzárkóztatása, valamint a despotikus uralmi rendszer erőszakosságával szembeni reformjavaslatok kidolgozása volt.⁴ A korban végigsöprő

2 Mucsi Emese: *Egy könyv – kétszáz év távlatából. Világtörténet*, 9. (1987), 1. 61–83.

3 A szerző megjegyzése: magyar fordításban „Öklök Akadémiája” vagy „Ököltársaság”.

4 Gaetano Compagnino: *Gli illuministi italiani*. Roma–Bari, Editori Laterza, 1982.

felvilágosodás a társadalmi élet négy alapterületét, így a gazdaságot, az etikát, a jogot és az irodalmat érintette. Az alapítástól kezdődően számtalan monográfia és tanulmány született, amelyeket szerkesztett kötetben, az *Il Caffé* nevű folyóiratban tettek közzé.⁵ A korszakban a közfigyelem leginkább a gazdasági és jogi írásokra fókuszált, amelyek többek között Verri,⁶ Genovesi,⁷ Galiani⁸ és Filangieri⁹ tollából íródtak. Beccaria nem csak jogi témákkal kapcsolatos anyagokat publikált, ez időben született *A közgazdaságtan elemei* című könyve is, amelyet csak halálát követően publikáltak.¹⁰ A társaság tagjaként mind közül a modern büntetőjog alapelveit lefektető bűnokről és büntetésekről szóló könyve¹¹ a jogászvilág mai napig is használt egyik leghíresebb forrása. Az alkotást Venturi a 18. század egyik legjelentékenyebb könyvének nevezte.¹²

Számos szerző¹³ a könyv indító okaként a Calas-pert¹⁴ jelöli meg, amely történeti szempontból valóban eredményezhette, hogy Beccaria felvilágosult gondolkodóként

5 A legenda szerint a folyóirat azért kapta az *Il Caffé* elnevezést, mert a társaság által tárgyalt témák a tagok fejből egy képzeletbeli kávézóban születtek, és úgy tartották, hogy a felvilágosodás – akár csak egy frissen pörkölt olasz kávé – felébreszti a szellemet. Marcello Maestro: *Cesare Beccaria e le Origini della Riforma Penale*. Milano, Editori Feltrinelli, 1977.

6 Pietro Verri: *Meditazioni sull'economia politica*. Milano, Nella stamperia e fonderia di G. G. Destefanis, 1771; Pietro Verri: *Osservazioni sulla tortura*. Milano, Milano Presso de Giuseppe Marelli, 1777.

7 Antonio Genovesi: *Lezioni di commercio, o sia d'economia civile*. Milano, Dalla Societa Tipografica de Classici Italiani, 1765.

8 Ferdinando Galiani: *Della moneta*. Napoli, Nella Stamperia Simoniana, 1751.

9 Gaetano Filangieri: *Scienza della legislazione*. Napoli, Nella Stamperia di Amato Cons, 1780.

10 Cesare Beccaria: *Elementi di economia pubblica*. Milano, Nella stamperia e fonderia di G.G. Destefanis, 1804.

11 Cesare Beccaria: *Dei delitti e delle pene*. Livorno, Marco Coltellini, 1764.

12 Franco Venturi: *Settecento Riformatore I. Da Muratori a Beccaria*. Torino, Einaudi, 1969.

13 Hautzinger Zoltán: Prológus. Cesare Beccaria, a bűnmegelőzési tudomány történetének nagy gondolkodója. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Határórség szerepe a bűnmegelőzésben” című tudományos konferenciáról*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság, 2003. 7–9; Belovics Ervin (szerk.): *Büntetőjog V. Általános rész*. Budapest, HVG–ORAC, 2014; Cesare Beccaria: *Büntett és büntetés*. Ford. Sebestyén Pál – Kádár Miklós. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

14 1762. március 9-én Toulouse-ban megkínózták majd kivégezték a halálbüntetéssel sújtott Jean Calas francia állampolgárt, mert a bíróság bűnösnek találta Marc Antoine Calas sérelmére elkövetett emberölés büntetében. A férfi büntetlen előéletű volt, fia pedig személyiségzavarokkal küzdött. A büntetőeljárás során – amely a bírósági eljárást jelentette – nem került elő olyan bizonyíték, amely egyértelműen alátámasztotta volna, hogy a kereskedő fia halálát idegenkezűség okozta volna (az öngyilkosság tényét aligha lehetett kétségbe vonni), azonban a 13 főből álló bíróság tanácsa a vallási fanatizmussal átitatott közhangulat hatására, többségi szavazattal kimondta a férfi halálos ítéletét. A halálbüntetést megelőzte a kínvallatás, amely egyrészt eszközeül szolgált volna annak, hogy a férfi bevallja bűneit, azaz beismerő vallomást tegyen, másrészt pedig mindez az ítélet igazolását jelentette volna. A per lezárását követően Voltaire – a híres felvilágosult filozófus – az irodalom segítségével elérte azt, hogy a kor ismert ügyvédjeinek közreműködésével újratárgyalják a pert. A megismételt eljárásnak sikerült rehabilitálnia Jean Calas-t, majd a különböző tudományos mozgalmak céljukként fogalmazták meg mindazon elvek összefoglalását és közzétételét, amelyek a felvilágosodás szellemében az inkvizíciós módszereken (embertelen, megalázó) alapuló eljárások megszüntetését és az igazságon nyugvó büntetőhatalom alapköveit lefektették.

és jogvégzett szakemberként olyan művet alkosson, amely az akkori itáliai jogrendben hatályban levő büntető rendelkezések hiányosságait, a mai modern büntetőjog alapjaitól teljes mértékben ellentétes rendelkezéseit mutatja be. De korántsem szabad elfeledkeznünk más történeti forrás más nézőpontból való bemutatásáról sem, amely így a mű keletkezésének teljes egészét veszi górcső alá.

Maga a szóban forgó könyv bevezetése anekdotaként tesz említést arról, hogy az Il Caffé egyik tagja – aki egyben fenntartója is volt a lapnak, nevezett Verői Sándor gróf – Beccariát mint jogképzett szakembert kérte fel arra, hogy készítsen egy olyan tudományos művet, amely az Itáliában hatályos és a büntető igazságszolgáltatás során alkalmazott büntető rendelkezéseit bemutatja, azoknak elavultságára és fogyatékosságára pedig rámutat; Beccaria pedig örömmel vállalkozott a feladat teljesítésére. Mindez megtalálható az 1797-es velencei kiadásban,¹⁵ majd ezt vette át az 1887-es¹⁶ és az 1967-es¹⁷ magyar fordított kiadás is. Mucsi, aki a mű körülményeit a rendszerváltás előtt részletes elemzés tárgyává tette, több helyen is ellentmondónak tartja a mű keletkezésének effajta körülményeit. A szerző szerint Verői Sándor gróf személye nem volt más, mint Alessandro Verri, azaz Pietro Verri testvére, aki a társaságnak csak tagja és nem vezetője volt, így azt kevésbé tudta anyagilag támogatni. Arra a szerző nem ad magyarázatot, hogy a Verri vezetéknevből hogyan lett Verői, de míg a velencei kiadás a nevet helyesen rögzíti, addig a magyar fordítás a vezetéknevet átkeresztelte. Beccaria ugyan jogképzett ember volt, de az önéletrajzi ismertetőből is jól látszik, hogy szakmáját egyáltalán nem gyakorolta, a filozófia iránt kezdett érdeklődni. Mindezt alátámasztani látszik az is, hogy a könyv nem jogi, hanem filozófiai szempontból elemzi a bűn és büntetések közötti relációt. Egy másik forrás minderről hasonlóképpen vélekedik. Beccaria megkülönböztetve a vallási, a természeti és az emberi erényt és bünt arra a következtetésre jutott, hogy csak a vallási erény és bűn fogalma egy és változatlan, az emberi erény és bűn fogalma relatív, az emberi viszonyokkal együtt változik. Ezeket a kategóriákat elkülönítve kell megalkotni a törvényeinket, és ilyen módon kell állást foglalni a büntetés jogosságáról és hasznosságáról is. A könyv tehát – ebben az értelmezésben – filozófiai követelmények nyomán és nem jogi következtetések alapján sürgeti a büntetőjogi viszonyok megreformálását.¹⁸ A szerző szerint több forrás is utal arra, hogy Beccariát senki sem kérte fel a mű megírására, csupán barátainak unszolására fogott annak neki.¹⁹ Mucsi tanulmányában lelhető fel hivatkozásként az a Pietro Verri naplójából származó 1765. november 1-jei bejegyzés is, amely szerint:

15 „Aneddoto concernente l'origine del trattato Dei delitti e delle pene...” Cesare Beccaria: *Dei delitti e delle pene*. Venezia, Bassano, 1797.

16 Cesare Beccaria: *Büntett és büntetés*. Ford. Tarnai János. Budapest, Révai Leo, 1887.

17 Beccaria (1967): i. m.

18 Lamm Vanda – Peschka Vilmos (főszerk.): *Jogi Lexikon*. Budapest, KJK–Kerszöv, 1999.

19 Mucsi (1987): i. m.

„A Dei delitti Beccaria gróf műve, de az ötletet én adtam neki, a gondolatok többnyire a mindennapos eszmecserék eredményei, melyek Beccaria, Alessandro, Lambertenghi és én közöttem folytak [...] én ezt ajánlottam neki, mivel úgy gondoltam, hogy egy szónoki képességekkel és élénk képzelőerővel rendelkező embernek ez pontosan megfelelné. Csakhogy ő semmit nem tudott a mi büntetőrendszerünkről. Alessandro, aki börtönfelügyelő volt, megígérte neki, hogy segíteni fog. Beccaria kis papírlapokra kezdte írni ötleteit. Mi lelkesen segítettünk, és annyit biztattuk, hogy rengeteg gondolatot összeírt [...]. Mivelhogy az anyag együtt volt, megírtam a művet, és megszerkesztettem, így jött létre a könyv.”²⁰

Alessandro 1803. április 16-i keltezésű levelében, amelyet Pietro Verri önéletrajzi írójának küldött, nem tudta kétséget kizáróan állítani, hogy a könyvet Pietro írta volna, de bizonyos, hogy azt ő tisztázta le. Mindketten egyetértettek abban, hogy Beccaria egy, de legfeljebb kettő órát tudott foglalkozni az anyaggal mert elfáradt, így azt mindig Pietro vette gondozásba. Pietro újabb feljegyzéséből tudhatjuk azt meg, hogy a könyv eredeti példányát valóban magánál tartotta, és azt pont a szerző személyével kapcsolatosan kialakult eljárások során 1769-ben szolgáltatva vissza Beccariának.²¹ Pietro állítása szerint a mű 1763–1764 között született, amelyre Beccaria akként reflektál, hogy 1760–61. elején kezdett filozófiával foglalkozni, mindennek hatására pedig 1763 nyarán írta meg a könyvet egy vidéki kis farmon, ahol munkát vállalt. Mindezzel szemben Alessandro csak két hónapot említ.

A könyv végül 1764-ben jelent meg, de alig száradt meg a festék a lapokon, máris kialakultak a szerző személyéről szóló viták, amelyeket tovább nehezített, hogy időközben egy teljesen anonim szerzőjű példány is megjelent, majd több fordításban is közölték azokat.

A forráskritika bármelyik verzióját is vesszük alapul, a *Dei delitti e delle pene* című alkotás a halálbüntetés, a kegyetlen és embertelen bánásmód, valamint a kínvallatás eltörlése mellett lépett fel, amely a tortúrák helyébe a modern büntetőjog olyan eszméit helyezte, mint a *nullum crimen sine lege*,²² valamint a *nulla poena sine lege* elve.²³

Tanulmányomban a kínvallatás intézményével foglalkozom, amelyet az adott kor történeti szempontjából Beccaria és a felvilágosult szerzők alkotásain keresztül adaptálok, majd mindezt a hatályos magyar büntetőjogi szabályozás általános és különös részében, végül a büntetőeljárások gyakorlatában szemléltetem.

20 Mucsi (1987): i. m. 70.

21 Mucsi (1987): i. m. 71; A szerző megjegyzése: lásd még az eredeti forrásokat Luigi Firpo: *Edizione Nazionale delle Opere di Cesare Beccaria*. Milano, Mediobanca, 1984. 217–224.

22 Azaz „nincs bűncselekmény törvény nélkül”. Ha büntető jogszabály valamely cselekményt nem nyilvánítja büntetendőnek, akkor azt nem lehet bűncselekményként kezelni. Csak olyan magatartás miatt állapítható meg valakinek a büntetőjogi felelőssége, ha a cselekmény elkövetésekor (annak időpontjában) az adott magatartást a törvény büntetni rendelte és bűncselekménynek nyilvánította.

23 Azaz „nincs büntetés törvény nélkül”. A bűncselekmény elkövetőjére csak olyan büntetés szabható ki, amelyet a büntető jogszabály lehetővé tesz.

2. A kínvallatás

A kínvallatás, csakúgy, mint a bűn megjelenése, csaknem egyidős a társadalommal. Minden egyes történeti korszakból találunk arra példát, hogy a hatalommal rendelkező emberek a hatalmuk és befolyásuk alatt álló személyeket miként és milyen módszerekkel kínozták.

Az ókori igazságszolgáltatásban a rabszolgákkal szemben gyakorta alkalmaztak kínvallatást. Görögországban ugyanis az a felfogás uralkodott, miszerint „a beszélő szerszám” csak akkor vall őszintén, ha az öntudatlanság küszöbére kínozzák, hiszen csak a szenvedés adhat meggyőző erőt egy rabszolga szavainak.²⁴ Ahogy azt maga Beccaria is megjegyzi:

„Ez a biztos módszer az erőteljes gonoszok felmentésére s a gyöngye ártatlanok elítélésére. Íme, végzetes hátrányai az igazság e feltételezett kritériumának, mely valójában egy kannibálhoz méltó kritérium, s melyet a rómaiak, a barbárok ők is és nem is egy szentpontból, csak rabszolgáknak tartottak fenn...”²⁵

A középkorban – leginkább az európai büntetőbíráskodás joggyakorlatában – az eretnekek és a boszorkányok ellen folytatott eljárásokban az egyházi bíróságok alkalmaztak kínzást és kényszerítést, azért, hogy a terheltectől a beismerő vallomást megszerezzék.

Az egyház nem feltétlen helyezkedett azonos álláspontra. 866-ban I. Miklós pápa világhossá tette az egyház álláspontját a vallatási módszerekkel kapcsolatosan, amelyet Borisz bolgár herceghez írt.²⁶ Mindebben kifejtette, hogy a vallomásnak nem erőszakkal kikényszerítettnek, hanem őszintének kell lennie. A pápa morális kérdéseket fejteget, amikor a kínvallatás sikertelensége kapcsán a becsületen ejtett szegényfolttal példálózik; majd felteszi a kérdést, hogy az-e az igazi bűnös, aki ártatlanként már a vallatásnak erején felül nem képes ellenállni és bűnösnek vallja magát, vagy az, aki erőszakkal csikart ki egy ártatlanból hamis vallomást? IV. Ince pápa – aki a bolognai egyetem tanára és a kánonjog egyik kiemelkedő alakja volt – 1252-ben a kínvallatást az igazság felderítésére alkalmas és minden jogalappal rendelkező módszernek nyilvánította.²⁷

Ahogy mindezzel összefüggésben azt Mezey is közlésezi: a tortúra olyan ősi jelenségként értelmezhető, amely a hatalom birtokosainak az igazság- vagy a jogszolgáltatás érdekében igénybe vett eszköztárát jelenti. A hűbéri rendszerre épülő közép-

24 Gyöngy Réka: *A kényszervallatás tényállásának értelmezéséhez. Debreceni Jogi Műhely*, 9. (2012), 3. 86–95.

25 Cesare Beccaria: *A bűnökről és a büntetésekről*. Ford. Madarász Imre, Budapest, Eötvös József Könyvkiadó, 1998. 31.

26 Takács Andrea: Brian Innes: A kínzás és kínvallatás története – Könyvismertetés. *Belügyi Szemle*, 49. (2011), 11. 123–128.

27 Nagy Sándor: Kínvallatás a hajdúvárosok és a hajdúkerületi törvényszék előtt indított bűnügyekben. *A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve*, (1997), 24. 25.

kori Európára az őskor és ókor előzményei nagy hatást gyakoroltak, de az inkvizíció alapját jelentő gyakorlat egészen különleges helyet biztosított a kínvallatás és a kínzás jogintézményének a büntető igazságszolgáltatásban.²⁸

A jog szempontjából a *Magyar Jogi Lexikon* értelmezésében a „kínvallatás a bűnvádi eljárásban a terheltnak, esetleg a tanúnak pszichikai vagy lélektani kényszer segítségével vallomásra bírását jelenti”.²⁹ A *Magyar Katolikus Lexikon* ehhez képest kínvallatás alatt (latinul: *quaestio, tortura*) a beismerő vallomás kikényszerítésére alkalmazott, testi, lelki fájdalmat (vagy mindkettőt) okozó módszert érti.³⁰ Bakonyi doktori értekezésében olvasott logikai és nyelvtani értelmezés szerint a kínvallatás nem büntetés volt, nem is bizonyítási eszköz. A bírák nem törekedtek a vallatott ember halálára, sőt a cél kimondottan a beismerő vallomás mint legfőbb bizonyíték megszerzése volt. Amíg a *Magyar Jogi Lexikon* a kínvallatás passzív alanyának tekinti („esetlegesen”) a tanút is, addig a *Magyar Katolikus Lexikon* „csupán” a terhelttel szembeni alkalmazhatóságot tartja kínvallatásnak, mégpedig a beismerő vallomás kikényszerítése céljából.³¹ Beccaria korában a kínvallatás a vádlott ellen irányult.

„A nemzetek legnagyobb részénél a szokás által szentesített kegyetlenség a vádlott kínvallatása, míg a per alakul, vagy azért, hogy egy büntett bevallására kényszerítsék, vagy az ellentmondások miatt, amelyekbe keveredik, vagy a büntársak felderítése céljából, vagy valami nem tudom milyen metafizikus és érthetetlen becstelenségtől való megtisztítás végett, vagy végül más bűnök miatt, amelyekbe bűnös lehetne, de amelyekkel nem vádolják.”³²

E kérdéskörben éppúgy alkalmazható volt a kínvallatás a vallomás megszerzése, a büntársak felderítése, szakrális és koholt vagy olyan bűncselekmények elkövetése céljából, amelyeket a terhelttel szemben előzetesen a vád nem tartalmazott.

Egy másik fordításban:

„Akaratunk cselekményei mindig a forrásukat képező érzéki benyomások erejétől függnék; az ember érzékenysége pedig korlátolt. Azért a fájdalom hatása oly fokot érhet el, hogy az egész akaratot lefoglalván, a kínzottak nem enged más választást, minthogy a szenvedéstől a pillanatnyi körülmények között kínálkozó legrövidebb úton meneküljön [...] Vajon igazságos-e a tortúra és igazak-e az eszközei? Alkalmasak-e arra, hogy elérjék a jog által kítűzött célt? A gyanúsított kínvallatása azelőtt, hogy elkészül ellene a vádirat, a nemzetek többsége által

28 Mezey Barna: Kínzás, kinszenvedés, kivégzés. *Rubicon*, 17. (2006), 7. 22.

29 Márkus Dezső: *Magyar Jogi Lexikon*. Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1907. 797.

30 Diós István – Viczián János (szerk.): *Magyar Katolikus Lexikon*. Budapest, Szent István Társulat, 1993.

31 Bakonyi Mária: *A beismerő vallomás fonákja és színe – a kényszerszertől a konszenzusig*. Doktori értekezés. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, 2019.

32 Beccaria (1998): i. m. 31.

hosszú évek alatt szentesített kegyetlenség. A tortúra célja, hogy a gyanúsítottat rávegye a vallomástételre, az ellentmondó tényállítások tisztázására, a tettestársak kilétének felfedezésére, de célja a megbecstelenítés és megalázás, valamint az is, hogy olyan cselekmények elkövetését is beismerje, amelyekkel egyelőre nem vádolják.”³³

Beccaria legmerészebb elvi újítása az volt, hogy elutasította a korábbi büntetőjogot uraló abszolút elméleteket és az engesztelés (*expiatio*) tanát. A vallási alapokra támaszkodó felfogást gyökerében támadta, a vallási fogalmakat száműzte elméletéből. Álláspontja szerint az erkölcsi cselekményeknek, éppen úgy, mint a természetieknek, elhatárolt körük van, és ahogyan a természetieket, úgy ezeket is többféleképpen korlátozza az idő és a tér. Erre az eredményre kellett jutnia, amikor arányt keresett a büntetés és a bűnhődés között, amikor a büntetés enyhességét követelte, és a bűnkutatás korlátozását kívánta. A kor öröklött büntetéstani felfogása az engesztelésre épült. Ennek célja Istennek az ember belső rosszaságért való kibékítése volt, amelyet a bűnös minél szigorúbb megbüntetése útján lehetett elérni. Ebből eredt az a felfogás, hogy nincs olyan testi kín, amely súlyát tekintve a belső gonoszsággal felérne, és nincs olyan eszköz, amit a bűnösség kiderítésére ne lehetne alkalmazni. Az anyagi jogban ez a felfogás vezetett a kegyetlen büntetésekhez, különösen a minősített halálbüntetéshez, az eljárásban ez a nézet legitimálta az inkvizíciót és a kínvallatást.³⁴ Beccaria szerint a középkor büntetési rendszere hibás elvi alapra épült. A büntetések kegyetlensége, a kínvallatás alkalmazása, a szentségtörés miatti brutális szankciók a vallási és a társadalmi szférák összezavarásának következményei. Beccaria kiváló jogász logikával választotta el egymástól a bünt és a bűncselekményt, az utóbbit a társadalmi rend elleni agresszióknak nevezte, és arra az okozott kárral arányos büntetést szánt:

„Ha összezavarunk lényegüknél fogva különböző alapelveket – állítja a Bevezetésben –, semmi remény arra, hogy helyesen gondolkodunk politikai dolgokról. A teológusok feladata megállapítani a helyes és helytelen határvonalát annak kapcsán, hogy egy cselekedet belsőleg jó-e vagy gonosz; a politikában a helyes és helytelen kapcsolatának meghatározása – vagyis azé, hogy mi hasznos és mi káros a társadalomnak – a publicista feladata.”³⁵

Beccaria ezen az elvi alapon tagadta a kínvallatás jogosságát is. A fájdalom nem lehet az igazság kritériuma, s aki ennek az ellenkezőjét hiszi – érvel –, úgy viselkedik, mint ha kannibál vagy barbár lenne (még ha ő maga római is). Beccaria rámutatott, hogy

33 Roland Mortier: *Az európai felvilágosodás fényei és árnyai*. Budapest, Gondolat, 1984. 17.

34 Cesare Beccaria: *A bűnökről és a büntetésekről*. Ford. Madarász Imre, Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Demokratikus Diákuniója; Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, 1989; Stipta István: Cesare Beccaria Büntett és büntetés című művének recepciója Magyarországon. *Jogtörténeti Szemle*, (2019), 3–4. 10–16.

35 Mortier (1984): i. m. 11.

„a gonoszság kiűzésének” vallási és mitikus igényével és ennek büntetőjogi támogatásával egy vallási eredetű fogalom uralta el a polgári törvényeket. A szent és a profán, a vallási és a laikus elem összezavarását helyteleníti a bíróság előtt kötelezően teendő eskü intézményében is.

„Miért kell az embert olyan szörnyű választás elé állítani, hogy vagy Istent sérti meg, vagy a maga romlásához nyújt segéd-kezet? Amikor a törvény megköveteli az esküt, arra kényszerít, hogy rossz keresztények vagy mártírok legyünk.”³⁶

A tanulmányban is sokszor említésre kerül, hogy a jogászvilág, különösen a büntető jogtudomány Beccariát tekinti a modern büntetőjog emberi és alkotmányos jogokon alapuló alapelvei kimunkálójának. Nem szabad viszont elfeledkeznünk arról, hogy a kínvallatás ellen nemcsak Olaszországban, hanem Európa más államaiban is felszólaltak. Sonnensfels 1775-ben írja meg az *Ueber die Abschaffung der Tortur*³⁷ című kínvallatások ellen felszólaló munkáját, Voltaire pedig a *Prix de la Justice et de l'Humanité és Commentaire sur le livre des délits et des peines*³⁸ címen az egyházi bíróságok ítélkezési gyakorlatában előforduló túlkapásokból készít monográfiát. A fenti művek eredményeként maga Mária Terézia, illetve jogutódja II. József is számos tartományban eltörli a kínvallatás alkalmazását, azonban a milánói Szenátus a nyomásnak nem engedett. Ekkor kérték fel Pietro Verri-t, hogy foglaljon állást e kérdés-körben.³⁹ Pietro a Szenátus és az uralkodó vitájában nem kívánt állást foglalni, ezért a művet saját elhatározásból nem publikálta, az végül *Észrevételek a kínvallatásról* címmel, önálló értekezésként csupán halálát követően jelent meg.⁴⁰ A könyv két nagyobb fejezetre osztható, amely egyrészt a Milánóban az 1600-as években végigsöprő pestisjárvány alatt lefolytatott büntetőeljárások és a kínvallatások szerepét, a megélt élményeket, azok hitelességét kommentálja; másrészt pedig a tortúra mint eljárási eszköz történetét mutatja be, majd annak elméleti jellegéből adódóan eltörlését szorgalmazza.

„Egyértelműen bizonyítottnak tűnik, hogy a tortúra cseppet sem alkalmas eszköz az igazság felderítésére, sokkal inkább arra, hogy mind a bűnös, mind az ártatlan bűnösnek vallják magukat, következésképpen az igazságot elmossa, semhogy napvilágra hozná.”⁴¹

36 Mortier (1984): i. m. 16–17.

37 Joseph von Sonnenfels: *Ueber die Abschaffung der Tortur*. Zürich, Orell, Gessner, Füessling und Company, 1775.

38 François-Marie Arouet Voltaire: *Prix de la Justice et de l'Humanité és Commentaire sur le livre des délits et des peines*. Berne, Gazette de Berne, 1777; François-Marie Arouet Voltaire: *Commentaire sur le livre des délits et des peines*. Berne, Gazette de Berne, 1766.

39 Galicz Kamilla: *A felvilágosodás elfeledett polihisztorja: Pietro Verri*. *Studia Iuvenum Iusperitorum*, (2018), 9. 43–57.

40 Verri (1777): i. m.

41 Idézi Galicz (2018): i. m. 55.

Összességében elmondható, hogy korábban nemcsak Beccaria, hanem számos más felvilágosult filozófus, jogász és társadalomtudós is prioritásként kezelte a bűncselekmények felderítéséhez, valamint a büntetőeljárások során alkalmazott eszközök és módszerek törvényes, jogszerű és szakszerű alkalmazásához fűződő alapelveket. A kínzás mint módszer teljes egészében alkalmatlan volt arra, hogy a korábban megtörtént és az eljárás által a múltban megtörtént magatartást valóságként, torzítástól mentesen rekonstruálni tudja.

3. Kényszervallatás mint bűncselekmény

A kényszervallatás történelmi és jogtörténeti előzményeitől a tanulmány eltekint, a vizsgálat tárgyát kizárólag a hatályos Büntető Törvénykönyv rendelkezései képezik.

Az Országgyűlés szem előtt tartva a nemzetközi jogi és európai uniós kötelezettségeinket, az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogainak, továbbá az ország függetlenségének, területi épségének, gazdaságának, valamint a nemzeti vagyonnak a védelme érdekében, valamint azért, hogy az állam kizárólagos büntető hatalmát érvényesíteni tudja, megalkotta a 2012. évi C. törvényt, a Büntető Törvénykönyvet.⁴²

A törvény az első fejezetet megelőző bevezetésben is már leszögezi, hogy az alkotmányos és emberi jogok védelme az állam elsőrendű kötelezettsége, amelyet a nemzetközi joganyag akceptálásával a hazai joganyag részévé tesz, annak védelmét az ultima ratio elvén keresztül megteremti.

Több nemzetközi szerződés is foglalkozik az ember elidegeníthetetlen jogaival, amelyeket a kínzás tilalmának alapjául szolgáló emberi méltóság és az élethez való abszolút jogok teremtenek meg. Ilyen például a nemzetközi humanitárius jog,⁴³ a nemzetközi szinten ius cogens szabályt alkotó emberiség elleni vagy háborús bűncselekmények, valamint – talán az egyik legismertebb – az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata is. A nemzetközi joganyag 5. cikke szerint: „Senkit sem lehet kínzásnak, avagy kegyetlen, embertelen vagy lealacsonyító büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni.”⁴⁴ Ugyanez igaz az 1984-ben elfogadott ENSZ Egyezményre is, amely az Egyezmény a kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés ellen nevet viseli. Az Egyezmény 1. cikke nemcsak a kínzás fogalmát, hanem abból adódóan egy nemzetközi büntető törvényi tényállás objektív elemeit is megfogalmazza.

„Minden olyan cselekmény, amelyet szándékosan, éles testi vagy lelki fájdalom vagy szenvedés kiváltása céljából alkalmaznak valakivel szemben, hogy tőle, illetőleg harmadik személytől értesüléseket vagy vallomást csikarjanak ki; vagy hogy olyan cselekmény miatt büntessék, amelyet ő vagy harmadik személy követett el;

42 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

43 A szerző megjegyzése: a hatályos nemzetközi humanitárius jog alapját az 1949-es négy genfi egyezmény, valamint a hozzá tartozó, később – 1977-ben – született jegyzőkönyvek képezik.

44 United Nations: *A Universal Declaration of Human Rights* (1948. december 10.).

illetőleg amelynek elkövetésével őt vagy harmadik személyt gyanúsítanak, hogy megfélemlítsék, vagy nyomást gyakoroljanak rá; illetőleg hogy harmadik személyt félemlítsenek meg, vagy hogy harmadik személyre gyakoroljanak nyomást; valamint bármilyen megkülönböztetési formára alapított más okból alkalmaznak, ha az ilyen fájdalmat vagy szenvedést közfeladatot ellátó személy vagy hivatalos minőségben eljáró bármely más személy vagy ilyen személy kifejezett vagy hallgatólagos ösztönzésére vagy ennek hozzájárulásával bárki más okozza.”⁴⁵

Magyarország Alaptörvényének III. cikke kimondja, hogy: „Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni [...]”⁴⁶ Tekintettel arra, hogy a jogforrás tetején elhelyezkedő Alaptörvényből származtatjuk a hierarchia többi szintjén elhelyezkedő további jogi normákat – és az Alaptörvény Q cikke kötelezettséget vállal a nemzetközi jog adaptálására –, így a kínzás tilalmával kapcsolatban a Büntető Törvénykönyvnek is e cikk mentén kellett születnie, az abban foglaltaknak érvényesülnie.

A Büntető Törvénykönyv 303. §-a rendelkezik a kényszervallatás törvényi tényállásának megalkotásáról.

„Az (1) bekezdés szerint az a hivatalos személy, aki annak érdekében, hogy más vallomást vagy nyilatkozatot tegyen, illetve ne tegyen, erőszakot, fenyegetést, vagy más hasonló módszert alkalmaz, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A (2) bekezdés szerint a büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekményt csoportosan követik el. A (3) bekezdés szerint, aki a kényszervallatásra irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A (4) bekezdés szerint korlátlanul enyhíthető annak a büntetése, aki (2) bekezdésben meghatározott bűncselekmény elkövetésének körülményeit a vádemelés előtt a hatóság előtt feltárja.”⁴⁷

A bűncselekmény jogi tárgya egyrészt a hivatali apparátus törvényes bizonyítékszerző tevékenységébe, törvényes működésébe vetett bizalom, másrészt pedig a hivatalos személy előtti eljárásban, az abban részt vevők emberi méltósága, az eljárás során gyakorolható akaratszabadsága. Az elkövetési tárgy a kihallgatásra, nyilatkozat tételére kötelezett személy, azaz más, mint passzív alany. Az elkövetési magatartást a jogalkotó erőszakban, fenyegetésben és más hasonló módszer alkalmazásában jelöli meg. A bűncselekmény alanya speciális, azaz csak hivatalos személy követheti el a bűncselekményt. Gondatlan elkövetése az alakzatnak nincs, azt csak szándékosan és célszándékkal lehet elkövetni, amely a vallomás vagy nyilatkozat tételének, tevékenységének, ille-

45 UNHR: *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (1984. december 10.).

46 Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.).

47 2012. évi C. törvény.

tőleg nem tevésének felel meg.⁴⁸ A csoportos elkövetés minősítő körülmény, valamint a bűncselekmény előkészülete is büntetendő. További megjegyzés a bűncselekmény megvalósulásához, hogy azt kizárólag hivatalos személy követheti el, és csak akkor, ha a hivatalos személy az eljárásban jogosult arra, hogy felhívjon más személyt vallomás vagy nyilatkozat tételére, nem tételére. Azért, hogy a személy vallomást vagy nyilatkozatot tegyen, vagy ne tegyen, szükséges, hogy a hivatalos személy az eljárása során erőszakot, fenyegetést vagy más hasonló módszert alkalmazzon. A cselekmény célja, hogy a hivatalos személy mást – akaratával ellentétes módon – vallomás vagy nyilatkozat tételére, vagy nem tételére készítse.

Ezzel összefüggésben kell szót ejtenünk a büntetőeljárásról szóló törvény rendelkezéseiről is. A Be. 167. § (5) bekezdése kimondja, hogy

„nem értékelhető bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyészség, a nyomozó hatóság, illetve a (2) bekezdésben meghatározott hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők büntetőeljárasi jogainak lényeges sérelmével szerzett meg [...]”⁴⁹

A Be. 186. § (3) bekezdésének *a)–c)* pontja szerint „a terheltnek nem tehető fel olyan kérdés, amely a választ magában foglalja vagy a feleletre útmutatást tartalmaz, a törvénnyel össze nem egyeztethető ígéretet tartalmaz, vagy valótlan tény állítását foglalja magában.”⁵⁰ Mindezzel pedig az alkalmazott büntetőeljárás szintén megteremti a kényszervallatás tilalmát.

Az elkövetkezendőkben vizsgáljuk meg, hogy vajon a Beccaria korától már centrumban szereplő, és a jogfejlődésben a nemzetközi és a hazai jog hatályaként a kínzással összefüggésben megalkotott törvényi tényállás, a kényszervallatás miként és milyen arányban van jelen.

4. Bűnügyi Statisztikai Rendszer – adatelemzés és a minta

A Bűnügyi Statisztikai Rendszer az interneten közzétett, a Belügyminisztérium égisze alá tartozó, a minisztérium által működtetett online statisztikai rendszer.⁵¹ A Konasoft által fejlesztett struktúra lehetővé teszi a nyilvánosság számára, hogy egy külső rendszeren keresztül a magyar rendvédelmi szervek által lefolytatott eljárások összességéből és azok adataiból hiteles információkat kapjon. A Belügyminisztérium Statisztikai Osztálya az adatokat folyamatosan frissíti, amely a honlapon elérhető információk szerint az Országos Rendőr-főkapitányság, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, valamint az Ügyészség által közzétett adatokat összesíti. 00-val kezdődő és 05-el végződő számkombinációs osztályozásból az érdeklődők a büntetőeljárások, a bűncse-

48 Papp Orsolya: *Jogi- és közigazgatási ismeretek*. II. Budapest, MRSZKI, 2016.

49 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról.

50 2017. évi XC. törvény.

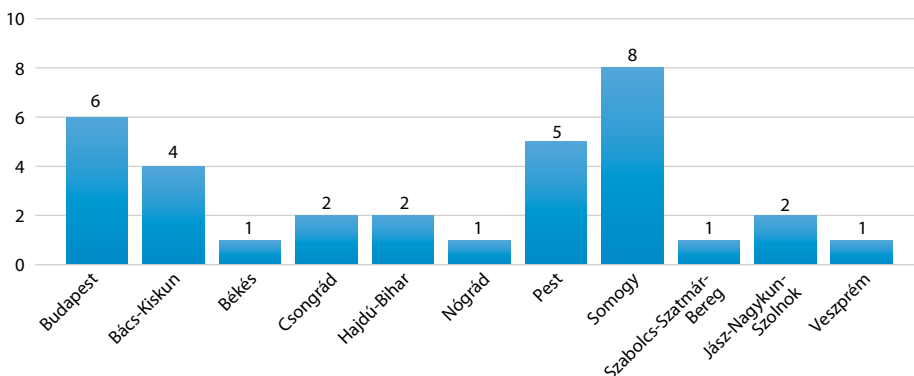
51 Bűnügyi Statisztikai Rendszer. Forrás: <https://bsr.bm.hu/Document>

lekmények, a sértettek, az elkövetők és bűnelkövetők, a kárra és a szabálysértésekre vonatkozó adathalmazokból válogathatnak és vizsgálódhatnak. Amennyiben egy kategóriát közelebbről is megvizsgálna valaki, a honlap egy újabb felülete könnyedén kezelhető Excel-formátumban biztosítja az adatok megismerhetőségét, amely akár napjainkra vagy akár évekre, de legkorábban 2013-ra visszamenően is tartalmaz adatokat.

A kutatással kapcsolatban megjegyzendő viszont, hogy a Bűnügyi Statisztikai Rendszer is csak szekunder forrásként értelmezhető, hiszen a primer adatokat a rendvédelmi szervek, valamint az ügyészség szolgáltatja. A matematikai statisztikapróbákat tehát származtatott statisztikai adatokon tesztelem, az eredmények pedig a származtatott adatok értelmezéseiként reprezentálódnak, képezik a minta teljes egészét. A mintáról elmondható továbbá, hogy 5 év intervallum nagyságában értelmezendők, az időszakok terminológiailag fedik egymást. (Értem itt ez alatt, hogy amennyiben 2020. év első negyedévének adatai állnak rendelkezésre, az csak azon évek ugyanazon időszakában szereplő értékekkel vethetők össze.) Mindezek egyrészt az összes regisztrált büntetőeljárást, bűnelkövetőt, sértettet, azok település és életkor szerinti eloszlását, másrészt pedig ugyanilyen metodológia szerint a kényszervallatás bűncselekmény eljárásait, sértettjeit, elkövetőit is tartalmazták.

4.1. Az adatok elemzése

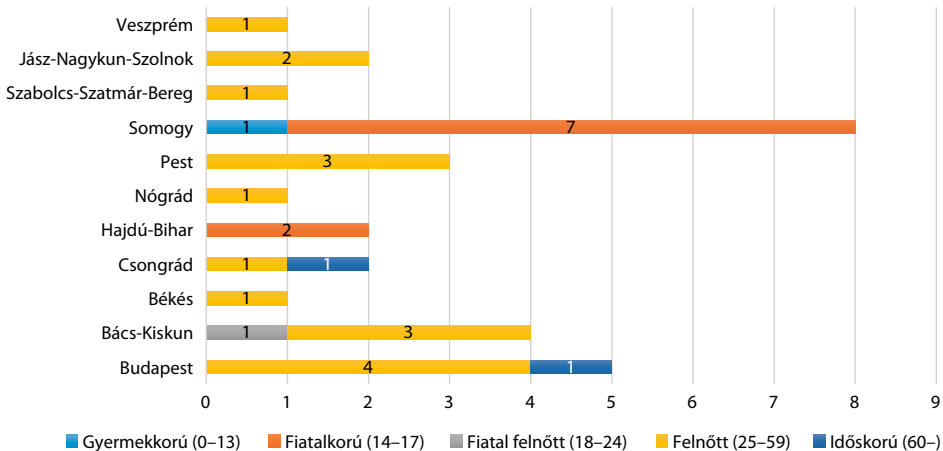
Az első grafikonon a kényszervallatás bűncselekmény 2013–2018. évi földrajzi elhelyezkedésének adatait látjuk (1. ábra). A legtöbb esetet (8 db) Somogy megyében követték el, amelytől nem sokkal marad el a főváros (6 db) és Pest megye (5 db) sem. A legkevesebb és regisztrált elkövetés Nógrád, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Békés és Veszprém megyében történt (1-1 db). A maximumérték így 8 bűncselekménnyel Somogy megyét, míg a minimumérték a legkevesebb bűncselekménnyel regisztráltakat jelentette.

1. ábra: A kényszervallatás büntett 2013–2018. évben, megyei bontásban

Forrás: BSR alapján a szerző szerkesztése

A 2. ábrán a sértettek életkori ismérveivel ismerkedhetünk meg. A legtöbb esetben a bűncselekmény sértettje felnőtt életkorú (azaz 25–59 év közötti) személy volt, ami 17 bűncselekményt jelentett. 9 esetben fiatalkorú (14–17 év közötti) személy volt a hatóság áldozata. A fiatal felnőttek között (18–24 év közötti) 1 áldozatról van tudomásunk. Az időskorúak között (60 év felett) 2, míg a gyermekkorúak között (0–13 év) 1 áldozat is a bűncselekmény sértettjévé vált. A maximumérték a felnőttkorúaknál, míg a minimum az idős- és gyermekkorú személyeknél tetőzött.

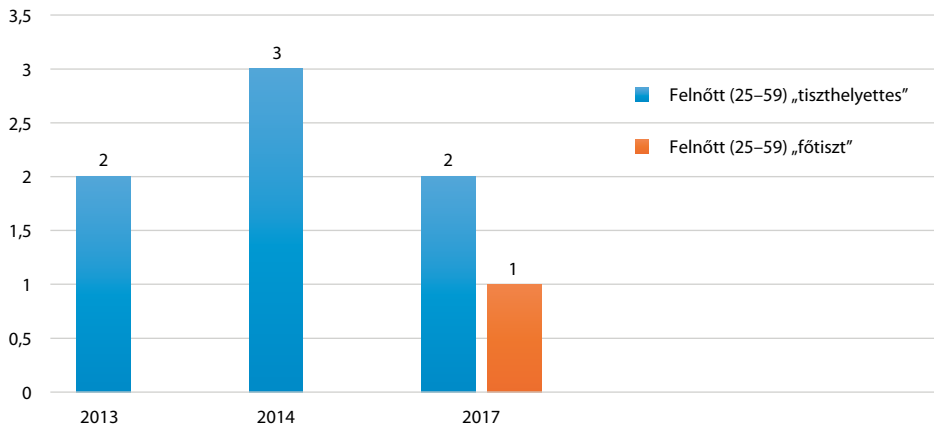

2. ábra: A kényszervallatás büntett sértettjei 2013–2018. évben

Forrás: BSR alapján a szerző szerkesztése

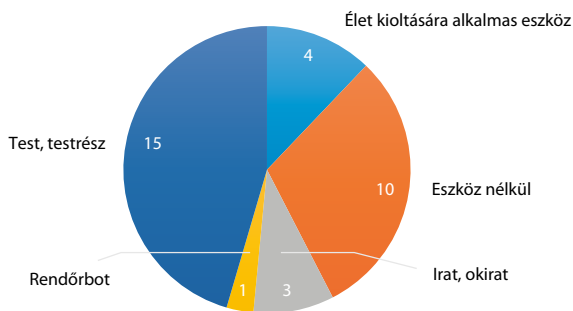
A harmadik ábrán az elkövetők életkorát, valamint beosztási kategóriáit láthatjuk. A bűncselekmény elkövetői a felnőtt korcsoportba tartoztak (25 és 59 év között), amelyből 7 fő tiszthelyettes és mindösszesen 1 főtiszt volt. A tiszthelyettesek mind rendőr-szakközépiskolát, az egyetlen tiszt pedig főiskolát végzett. 2013-ban 2 esetet, 2014-ben és 2017-ben 3-3 esetet regisztráltak. Mindez évente átlagosan 2 bűncselekményi elkövetést jelent. A maximumérték 7, a minimum pedig 1 esetet jelentett. Az ábrához megjegyzésként szeretném hozzáfűzni, hogy az elkövetők száma nem feltétlenül egyezik meg a regisztrált bűncselekményi értékekkel, hiszen egy adott bűncselekmény több személy sérelmére is elkövethető, így a rendbeliség aránya változik.

A negyedik ábrán az elkövetés eszközeit vettem górcső alá. A kényszer, fenyegetés, valamint a más eszköz mint a törvényi tényállás eszközei a legkülönbözőbb eszközökkel valósultak meg. A maximumértéket (15 db) az élet kioltására alkalmas eszközzel való elkövetés jellemezte, míg a minimumértéket (1 db) a rendőrbot alkalmazása jelentette. A mediánértéket az eszköz nélküli elkövetés jelentette, amely 10 esetet ölel fel.

3. ábra: A kényszervallatás büntett elkövetői 2013–2018. évben

Forrás: BSR alapján a szerző szerkesztése

4. ábra: A kényszervallatás büntett eszközei 2013–2018. évben

Forrás: BSR alapján a szerző szerkesztése

5. Az eredmények értelmezése, következtetések, javaslatok

A vizsgált időszakban az összes hivatali bűncselekményhez viszonyítva a kényszervallatás bűncselekményének megvalósulása mindösszesen 6%-ot jelentett (összes hivatali bűncselekmény 474 db vs. kényszervallatás bűncselekmény 33 db). Kategorikusan nem jelenthető ki, hogy a 21. században alkalmazott jogrendszer teljes mértékben számúzni tudta volna a kényszerítéssel kapcsolatos eljárások végrehajtását. Igaz, hogy a vizsgált időszakban ez évente átlagosan nem több mint két eljárást jelentett, ami elenyésző a hivatali bűncselekmények teljes számához viszonyítva, de azok a hatósági eljárásokban még köztünk élnek (kényszervallatás átlag 2 db). Mindehhez a hivatalos személyek a legkülönbözőbb eszközöket választják, amely az élet kioltására alkalmas eszközöktől egészen a rendőrök által a törvényi felhatalmazás alapjául szolgáló kényszerítő eszközökig terjednek (élet kioltására alkalmas eszköz 15 db vs.

rendőrbot 1 db). Némileg differenciált az elkövetők beosztása, hiszen mindösszesen 1 tiszt és több mint 7 tiszthelyettes követett el bűncselekményt (tiszthelyettes 7 db vs. tiszt 1 db). A sértettekről elmondható, hogy sajnálatos módon az elkövetők nem válogatnak a sértettek között, az a gyermekkorúval kezdődően egészen az időskorúig megtalálható (gyermekkorú 1 db vs. időskorú 1 db).

Következtetésként elmondható, hogy a nemzetközi és a hazai jogalkotás mindent megtett azért, hogy az emberi méltóságot és életet a kínvallatással szemben megvédjé, mégis vannak olyanok, akik a hivatalos eljárásukban hivatalos személyként úgy próbálnak meg másokat vallomásra bírni vagy nyilatkoztatni, hogy ahhoz a kényszer és fenyegetés legkülönfélébb módzatait használják. Ahogy azt a történeti előzményben is olvashattuk, az ókori és középkori sötétség vakította inkvizíciós eljárásoknak nincs helyük a büntető igazságszolgáltatásban, amelynek garanciája egyrészt a büntetőjogban alkalmazott alapelvek, másrészt a nemzetközi jogban érvényesített klauzulák.

A hivatali eljárásoknak mindig jogszerűnek, törvényszerűnek és szakszerűnek kell lenniük, csak ezáltal nő a közhivatalokba vetett társadalmi bizalom, és csak ezáltal vallhatunk olyan értékeket, amelyek a demokratikus társadalomban az emberi és alkotmányos alapjogokon nyugszanak. Mindezt a hivatali személyeknek a hivatali eljárásukban kétséget kizáróan alkalmazniuk kell.

Irodalomjegyzék

- Bakonyi Mária: *A beismerő vallomás fonákja és színe – a kényszertől a konszenzusig*. Doktori értekezés. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola, 2019. Online: <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/23228/bakonyi-maria-phd-2019.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Belovics Ervin (szerk.): *Büntetőjog V. Általános rész*. Budapest, HVG–ORAC, 2014.
- Beccaria, Cesare: *Dei delitti e delle pene*. Livorno, Marco Coltellini, 1764.
- Beccaria, Cesare: *Dei delitti e delle pene*. Venezia, Bassano, 1797.
- Beccaria, Cesare: *Elementi di economia pubblica*. Milano, Nella stamperia e fonderia di G.G. Destefanis, 1804.
- Beccaria, Cesare: *A bűnökről és a büntetésekről*. Ford. Madarász Imre. Budapest, Eötvös József, 1998.
- Beccaria, Cesare: *A bűnökről és a büntetésekről*. Ford. Madarász Imre. Budapest, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Demokratikus Diákuniója – Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, 1989.
- Beccaria, Cesare: *Büntett és büntetés*. Ford. Sebestyén Pál és Kádár Miklós. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.
- Beccaria, Cesare: *Büntett és büntetés*. Ford. Tarnai János. Budapest, Révai Leo, 1887.
- Compagnino, Gaetano: *Gli illuministi italiani*. Roma–Bari, Editori Laterza, 1982.
- Diós István – Viczián János (szerk.): *Magyar Katolikus Lexikon*. Budapest, Szent István Társulat, 1993.
- Filangieri, Gaetano: *Scienza della Legislazione*. Napoli, Nella Stamperia di Amato Cons, 1780.
- Firpo, Luigi (szerk.): *Edizione Nazionale delle Opere di Cesare Beccaria*. Milano, Mediobanca, 1984.
- Galiani, Ferdinando: *Della Moneta*. Napoli, Nella Stamperia Simoniana, 1751.

A kínvallatás tilalmának megjelenése a mai kor büntetőjogában, Beccaria szellemében

- Galicz Kamilla: A felvilágosodás elfeledett polihisztorja: Pietro Verri. *Studia Iuvenum Iusperitorum*, (2018), 9. 43–57. Online: https://epa.oszk.hu/02500/02567/00009/pdf/EPA02567_studia_iuvenum_9_043-057.pdf
- Genovesi, Antonio: *Lezioni di commercio, o sia d'economia civile*. Milano, Dalla Societa Tipografica de Classici Italiani, 1765.
- Gyöngy Réka: A kényszervallatás tényállásának értelmezéséhez. *Debreceni Jogi Műhely*, 9. (2012), 3. 86–95. Online: <https://doi.org/10.24169/DJM/2012/3/9>
- Hautzinger Zoltán: Prológus. Cesare Beccaria, a bűnmegelőzési tudomány történetének nagy gondolkodója. In Hautzinger Zoltán (szerk.): *Tanulmányok a „Határőrség szerepe a bűnmegelőzésben” című tudományos konferenciáról*. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság, 2003. 7–9.
- Lamm Vanda – Peschka Vilmos (főszerk.): *Jogi Lexikon*. Budapest, KJK–Kerszöv, 1999.
- Maestro, Marcello: *Cesare Beccaria e le Origini della Riforma Penale*. Milano, Editori Feltrinelli, 1977.
- Márkus Dezső: *Magyar Jogi Lexikon*. Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1907.
- Mezey Barna: Kínzás, kinszenvedés, kivégzés. *Rubicon*, 17. (2006), 7. 14–36.
- Mortier, Roland: *Az európai felvilágosodás fényei és árnyai*. Budapest, Gondolat, 1984.
- Mucsi Emese: Egy könyv – kétszáz év távlatából. *Világtörténet*, 9. (1987), 1. 61–83. Online: http://real-j.mtak.hu/2118/1/Vilagtortenet_1987.pdf
- Nagy Sándor: Kínvallatás a hajdúvárosok és a hajdúkerületi törvényszék előtt indított bűnügyekben. *A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve*, (1997), 24. 25–56.
- Papp Orsolya: *Jogi- és közigazgatási ismeretek*. II. Budapest, MRSZKI, 2016. Online: www.mrszg.hu/images/docs/rendeszetiagazati/mrszki_sa/btk_kul_2016_po.pdf
- Stipta István: Cesare Beccaria Büntett és büntetés című művének recepciója Magyarországon. *Jogtörténeti Szemle*, (2019), 3–4. 10–16.
- Takács Andrea: Brian Innes: A kínzás és kínvallatás története – Könyvismertetés. *Belügyi Szemle*, 49. (2011), 11. 123–128.
- UNHR: *Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (1984. december 10.). Online: www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cat.aspx
- Venturi, Franco: *Settecento riformatore I. Da Muratori a Beccaria*. Torino, Einaudi, 1969.
- Verri, Pietro: *Meditazioni sull'Economia Politica*. Milano, Nella stamperia e fonderia di G. G. Destefanis, 1771.
- Verri, Pietro: *Osservazioni sulla Tortura*. Milano, Milano Presso de Giuseppe Marelli, 1777.
- Voltaire, François-Marie Arouet: *Prix de la Justice et de l'Humanité*. Berne, Gazette de Berne, 1777.
- Voltaire, François-Marie Arouet: *Commentaire sur le livre des délits et des peines*. Berne, Gazette de Berne, 1766.
- Von Sonnenfels, Joseph: *Ueber die Abschaffung der Tortur*. Zürich, Orell, Gessner, Füessling und Company, 1775.

Jogforrások

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv>
2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról. Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700090.tv>
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) Online: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>
- United Nations: *A Universal Declaration of Human Rights* (1948. december 10.). Online: [https://undocs.org/A/RES/217\(III\)](https://undocs.org/A/RES/217(III))